

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA DI SẢN VĂN HÓA

NGUYỄN TIẾN TUẤN

DI TÍCH ĐÌNH LÀNG THƯỢNG
(XÃ CẢNH HƯNG - HUYỆN TIÊN DU - TỈNH BẮC NINH)

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
NGÀNH BẢO TÀNG HỌC
Mã số : 52320305

Người hướng dẫn: PGS.TS NGUYỄN VĂN TIẾN

HÀ NỘI - 2015

LỜI CẢM ƠN

Sau một thời gian nghiên cứu và làm việc nghiêm túc, được sự giúp đỡ, chỉ bảo tận tình của các thầy cô giáo, tôi đã hoàn thiện bài khóa luận này.

Lời đầu tiên, tôi xin tỏ lòng biết ơn đối với các thầy giáo, cô giáo Khoa Di sản văn hóa đã tận tình giảng dạy, chỉ bảo và luôn tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong suốt thời gian dài học tập tại Khoa. Đặc biệt, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành và sâu sắc nhất tới PGS.TS Nguyễn Văn Tiến – người trực tiếp hướng dẫn khoa học cho tôi ngay từ khi xác định đề tài, xây dựng đề cương cho tới khi hoàn thiện bài khóa luận.

Qua đây, tôi cũng xin chân thành cảm ơn Ban quản lý di tích tỉnh Bắc Ninh, Phòng Văn hóa huyện Tiên Du, chính quyền xã Cảnh Hưng cùng các cụ cao niên trong thôn Thượng đã nhiệt tình giúp đỡ, cung cấp tư liệu, tạo điều kiện thuận lợi cho tôi tiếp cận, khảo sát di tích đình làng Thượng và sưu tầm các nguồn tư liệu có liên quan tới đề tài khóa luận. Xin cảm ơn gia đình, bạn bè đã động viên, giúp đỡ tôi để tôi có thể hoàn thiện bài khóa luận này.

Là một sinh viên năm thứ tư, chưa có nhiều kinh nghiệm tiếp xúc nhiều với thực tế nên kiến thức còn hạn chế. Đồng thời cũng do thời gian có hạn với điều kiện tư liệu còn ít, tản mạn. Do đó khóa luận khó tránh khỏi nhiều thiếu sót. Kính mong nhận được sự đóng góp, chỉ bảo của các thầy cô giáo và bạn bè để khóa luận được hoàn thiện hơn.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, ngày tháng năm 2015

Tác giả khóa luận

Nguyễn Tiến Tuấn

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	1
Chương I: Đình Làng Thượng trong diễn trình lịch sử	4
1.1. Vài nét về vùng đất nơi di tích tồn tại	4
1.1.1. Vị trí địa lý – tên gọi di tích	4
1.1.2. Truyền thống văn hóa	8
1.1.3. Dân cư và đời sống kinh tế	17
1.2. Lịch sử xây dựng và quá trình tồn tại của đình Làng Thượng	20
1.3. Sự tích các vị thần được thờ tại đình	23
Tiểu kết	33
Chương II: Giá trị kiến trúc nghệ thuật và lễ hội đình làng Thượng	34
2.1. Giá trị kiến trúc	34
2.1.1. Không gian cảnh quan	34
2.1.2. Bố cục mặt bằng	36
2.1.3. Các đơn nguyên kiến trúc	36
2.2. Giá trị nghệ thuật	40
2.2.1. Trang trí kiến trúc	40
2.2.2. Hệ thống di vật tiêu biểu trong di tích	50
2.3. Lễ hội đình làng làng Thượng	55
2.3.1. Các ngày lễ trong năm	55
2.3.2. Lễ hội chính	58
Tiểu kết	67
Chương III: Bảo tồn và phát huy giá trị di tích đình làng Thượng	68
3.1. Thực trạng di tích đình Làng Thượng	68
3.1.1. Thực trạng kiến trúc	68
3.1.2. Thực trạng di vật	70
3.1.3. Thực trạng tổ chức lễ hội	70
3.2. Một số giải pháp bảo tồn di tích đình Làng Thượng	72
3.2.1. Cơ sở pháp lý	73

3.2.2. Các giải pháp bảo quản kiến trúc.....	75
3.2.3. Bảo quản các di vật trong di tích	78
3.2.4. Một số giải pháp về quản lý và bảo vệ di tích.....	78
3.3. Giải pháp bảo tồn lễ hội đình làng Làng Thượng.....	79
3.4. Khai thác và phát huy giá trị đình làng Làng Thượng.....	80
Tiểu kết.....	85
KẾT LUẬN.....	86
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	89

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Xã hội đang từng bước hội nhập đổi mới, sự nghiệp xây dựng và phát triển văn hóa cũng vậy. Xuất phát từ quan điểm định hướng “văn hóa là nền tảng tinh thần, vừa là mục tiêu, vừa là động lực phát triển kinh tế xã hội”. Trong chiến lược phát triển kinh tế xã hội, văn hóa luôn được xác định như một yếu tố nội lực quan trọng có tác động thúc đẩy mạnh mẽ việc thực hiện thành công nhiệm vụ kinh tế xã hội. Trong đó việc bảo tồn và phát huy giá trị của di sản văn hóa là một nội dung quan trọng được Đảng và Nhà nước đặc biệt quan tâm. Di sản văn hóa đã và đang góp phần nâng cao đời sống tinh thần cho nhân dân, giáo dục truyền thống văn hóa, lịch sử, tinh thần và ý thức dân tộc cho mọi thế hệ trong hôm nay và cho đến mai sau.

Di sản văn hóa là một bộ phận của văn hóa dân tộc, được hình thành và gắn liền với lịch sử của mỗi quốc gia. Trải qua hơn bốn nghìn năm lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước, cha ông ta đã để lại kho tàng di sản văn hóa quý giá. Trong đó có các di tích lịch sử – văn hóa như đình, đền, miếu, chùa, lăng tẩm, thành quách... là nguồn tài sản quý giá của cộng đồng các dân tộc Việt Nam, là một bộ phận di sản văn hóa nhân loại, có vai trò to lớn trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước của dân tộc.

Di tích lịch sử - văn hóa là nơi ghi dấu những công sức, tài nghệ của con người trong quá trình lịch sử, là kết tinh của tài năng, trí lực sáng tạo để chúng trở thành những bằng chứng xác thực, cụ thể nhất về lịch sử và bản sắc văn hóa của mỗi dân tộc.

Trong hệ thống các di tích lịch sử - văn hóa của dân tộc, ngôi đình luôn chiếm một vị trí vô cùng quan trọng. Đối với mỗi một làng quê Việt Nam, hình ảnh cây đa, giếng nước, sân đình đã trở thành biểu tượng rất đời thân quen với mỗi người dân. Đình làng đã trở thành một bộ phận không thể thiếu trong đời sống tinh thần của con người Việt Nam và trở thành một yếu tố hữu hình của văn hóa làng xã Việt Nam.

Việc tìm hiểu về đình làng, xác định các mặt giá trị của nó không chỉ có ý nghĩa trong việc tìm hiểu văn hóa người Việt mà còn bổ sung nguồn tư liệu khoa học cho việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của làng Việt trong đời sống xã hội ngày nay.

Làng Thượng là một làng cổ nằm bên bờ sông Đuống thuộc xứ Kinh Bắc xưa. Đình Thượng là công trình kiến trúc nghệ thuật quý hiện còn của nhân dân làng Thượng, một trong những di sản văn hóa độc đáo của nhân dân xã Cảnh Hưng, huyện Tiên Du, tỉnh Bắc Ninh. Đình làng Thượng được xây dựng từ khá sớm, có giá trị kiến trúc – điêu khắc độc đáo, giữ vai trò quan trọng trong đời sống văn hóa tinh thần của người dân địa phương. Đình còn lưu giữ được nhiều di sản Hán Nôm có giá trị, giúp cho việc nghiên cứu, tìm hiểu nguồn gốc làng xã xưa.

Nhận thức được tầm quan trọng và ý nghĩa của vấn đề này, là một sinh viên được học tập, nghiên cứu về Di sản văn hóa, với tấm lòng yêu quê hương đất nước, tôi mạnh dạn chọn đề tài “Di tích đình làng Thượng, xã Cảnh Hưng, huyện Tiên Du, tỉnh Bắc Ninh” làm đề tài khóa luận tốt nghiệp, với hy vọng đóng góp một phần công sức nhỏ bé của mình vào sự nghiệp bảo tồn và phát huy giá trị của di sản văn hóa.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

- Tìm hiểu về lịch sử vùng đất và truyền thống văn hóa làng Thượng
- Từ những nguồn tư liệu có được, tìm hiểu quá trình hình thành, tồn tại của đình Thượng từ khi xây dựng đến nay và xác định giá trị của di tích trên hai phương diện:

- + Giá trị văn hóa vật thể: Nghệ thuật kiến trúc, nghệ thuật trang trí kiến trúc và hệ thống di vật...

- + Giá trị văn hóa phi vật thể: Lễ hội đình làng.

- Nghiên cứu thực trạng di tích, từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm bảo vệ và phát huy giá trị vốn có của di tích trong bối cảnh hiện nay.

- Cung cấp thông tin cho những người quan tâm muốn nghiên cứu, tìm hiểu về di tích đình làng Thượng.

3. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu khóa luận là di tích và hệ thống di vật trong đình làng Thượng (thôn Thượng, xã Cảnh Hưng, huyện Tiên Du, tỉnh Bắc Ninh).

4. Phạm vi nghiên cứu

- Phạm vi không gian: nghiên cứu di tích đình Thượng trong không gian lịch sử, văn hóa của làng Thượng, xã Cảnh Hưng, huyện Tiên Du, tỉnh Bắc Ninh.

- Phạm vi thời gian: nghiên cứu quá trình hình thành, tồn tại của di tích đình Thượng trong phạm vi nguồn tư liệu có được.

5. Phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp khảo sát, điền dã: Quan sát, miêu tả, ghi chép, chụp ảnh, ghi âm...

- Tập hợp, hệ thống hóa các tư liệu liên quan đến di tích để phân tích, đánh giá...

- Phương pháp liên ngành: Bảo tồn di tích lịch sử - văn hóa, Bảo tàng học, Sử học, Mỹ thuật học, Dân tộc học, Văn hóa học, Khảo cổ học, Xã hội học, Du lịch học...

6. Bố cục khóa luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, phụ lục, khóa luận gồm có 3 chương:

Chương 1: Đình làng Thượng trong diễn trình lịch sử

Chương 2: Giá trị kiến trúc nghệ thuật và lễ hội đình làng Thượng

Chương 3: Bảo tồn và phát huy giá trị di tích đình làng Thượng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đào Duy Anh(1993), *Việt Nam văn hóa sử cương*, Nxb Văn hóa thông tin, TP Hồ Chí Minh.
2. Hoàng Quốc Hải (2000), *Văn hóa phong tục*. Nxb Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội.
3. Đỗ Huy (1996), *Văn Hóa Mới Việt Nam sự thống nhất và đa dạng*. Nxb Khoa Học Xã Hội, Hà Nội.
4. Nguyễn Duy Hình (1996), *Tín ngưỡng thành hoàng Việt Nam*, Nxb Khoa học – xã hội, Hà Nội.
5. Khuyết danh (1960), *Việt sử lược*, Nxb Thuận Hóa – Huế.
6. Nguyễn Thừa Hỷ (2010), *Văn hóa Việt Nam truyền thống – một góc nhìn*, Nxb Thông tin và truyền thông, Hà Nội.
7. Trần Nhạn (1995), *Du lịch và kinh doanh du lịch*, Nxb Văn hóa thông tin.
8. Ngô Vĩ Liên (2001), *Tên làng xã và các tỉnh địa dư Bắc Kì*, Nxb Hà Nội.
9. Nhiều tác giả (1993), *Đại Việt sử ký toàn thư*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
10. Nhiều tác giả (2000), *Kho tàng lễ hội cổ truyền Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Tạp chí văn hóa nghệ thuật, Hà Nội
11. Nhiều tác giả, *Một số vấn đề về hát quan họ* (2000), Nxb Trung tâm Văn hóa Quan họ Bắc Ninh.
12. Phương Anh, Thanh Hương, *Hà Bắc ngàn năm văn hiến* (1973), Nxb Ty văn hóa Hà Bắc.
13. Quốc hội (2013), *Luật di sản văn hóa năm 2001 sửa đổi, bổ sung năm 2009 và văn bản hướng dẫn thi hành*. Nxb Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội.
14. Quốc sử quán triều Nguyễn (2006), *Đại Nam Nhất Thống Chí*, Nxb Thuận Hóa – Huế.
15. Viện văn hóa dân gian (1992). *Lễ Hội cổ truyền*. Nxb khoa học xã hội – Hà Nội, Hà Nội.
16. Dương Văn Sáu, *Bài giảng môn lễ hội truyền thống Việt Nam*.

17. Ngô Đức Thịnh (1993), *Những giá trị văn hóa của lễ hội cổ truyền và nhu cầu của xã hội hiện đại*. Nxb Khoa Học Xã Hội, Hà Nội.
18. Ngô Đức Thịnh (2004). *Về tín ngưỡng lễ hội cổ truyền*. Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
19. Nguyễn Trãi (1960), *Ức – Trai di tập Dư địa chí*, Nxb Sử học.
20. Lê Trung Vũ (1992), *Lễ hội cổ truyền*. Nxb khoa học xã hội Hà Nội, Hà Nội.